

Instytut Badań
nad Turcją

Disinformation
in MENAT

Raport

Historia jako narzędzie wpływu: rosyjskie narracje o II wojnie światowej w Sputnik Türkiye, Sputnik Arabic i Sputnik Iran

Kraków 2025

Spis treści

O projekcie.....	1
Autorki.....	1
Wprowadzenie.....	2
Rozdział I	4
Rozdział II	16
Wnioski i rekomendacje.....	21
Bibliografia.....	24

O projekcie

Instytut Badań
nad Turcją

Disinformation
in MENAT

Projekt finansowany z budżetu państwa w ramach konkursu Ministra Spraw Zagranicznych RP „Dyplomacja Publiczna 2024-2025 - wymiar europejski i przeciwdziałanie dezinformacji”.

Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

Autorki publikacji

Karolina Wanda Olszowska

Prezes i współfundator Instytutu Badań nad Turcją

Turkolożka, historyczka, doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Instytucie Nauk Politycznych i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prezeska i współfundatorka Instytutu Badań nad Turcją. Autorka książki „Relacje turecko-amerykańskie i turecko-sowieckie w latach 1945-1952”, Kraków 2023.

Justyna Oszust

Ekspert Instytutu Badań nad Turcją

Studentka turkologii na Uniwersytecie Jagiellońskim, członkini Instytutu Badań nad Turcją, konsultantka w Regionalnym Ośrodku Debaty Międzynarodowej w woj. śląskim i małopolskim. Uczestniczka Letniej Szkoły Turkologii YTB-TÖMER w Ankarze i Międzynarodowych Warsztatów Tłumaczeń Literackich w Ankarze.

Wprowadzenie

II wojna światowa to globalny konflikt toczony w latach 1939-1945. Rozpoczął się od ataku Niemiec na Polskę 1 września 1939 roku (globalny charakter nabrał od 3 września 1939 roku, gdy Francja i Wielka Brytania wypowiedziały wojnę państwu Osi), a kilkanaście dni później, 17 września 1939 roku, pod pretekstem „ochrony ludności Ukrainy, Białorusi i Litwy” od wschodu zaatakowało Polskę ZSRR. Konflikt zakończył się w 1945 roku po kapitulacji III Rzeszy i Japonii. Wojna toczyła się między państwami Osi a aliantami (grafika 1 i 2). Warto zwrócić uwagę, że w anglojęzycznej historiografii okres 1939-1941 określany jest jako czas współpracy niemiecko-sowieckiej, podczas której oba państwa wspólnie okupowały m.in. polskie terytoria i szerzyły na nich terror. Dodatkowo okres ofensywy sowieckiej przez część państw Europy Środkowej i Wschodniej nie jest postrzegany jako „wyzwolenie” – jak chciała tego sowiecka propaganda – a jako „ponowna okupacja” trwająca aż do upadku komunizmu w poszczególnych państwach.

Rosyjska definicja II wojny światowej różni się od powszechnie przyjętej. W Rosji i części państw postsowieckich utrwalił się termin „Wielka Wojna Ojczyźniana” (Великая Отечественная война), który nie jest tożsamy z pełnym zakresem II wojny – odnosi się do walk ZSRR z III Rzeszą prowadzonych od 22 czerwca 1941 roku do 9 maja 1945 roku, czyli do podpisania aktu kapitulacji Niemiec. W 1945 roku Związek Radziecki ustanowił 9 maja Świętem Zwycięstwa.

Państwa Osi

Państwo	Data przystąpienia / sojuszu	Uwagi
Niemcy	1 IX 1939 (atak na Polskę - faktyczny początek wojny)	główny inicjator Osi
Włochy	22 V 1939 – Pakt Stalowy z Niemcami (formalny sojusz wojenny od 10 VI 1940)	współzałożyciel Osi
Japonia	27 IX 1940 – Pakt Trzech (Berlin-Rzym-Tokio)	współzałożyciel Osi
Węgry	20 XI 1940	
Rumunia	23 XI 1940	
Słowacja	24 XI 1940 (marionetkowe państwo utworzone po rozbiórce Czechosłowacji w 1939)	
Bułgaria	1 III 1941	
Jugosławia	25 III 1941 (przystąpienie anulowane po przewrocie 27 III i niemieckiej inwazji)	formalnie krótko w Osi
Finlandia	25 VI 1941 (tzw. <i>wojna kontynuacyjna</i> – współdziałanie z Niemcami, bez formalnego paktu)	współwalcząca z Osią
Chorwacja (NDH)	15 VI 1941 (państwo marionetkowe, po rozbiórce Jugosławii)	
Tajlandia	21 XII 1941 (sojusz z Japonią)	
Mandżuko, Wang Jingwei Regime, Birma, Filipiny (rząd marionetkowy)	1940-1943	marionetki Japonii

Opracowanie własne

Państwa Aliantów

Państwo	Rok przystąpienia / wejścia do wojny	Uwagi
Polska	1939	zaatakowana 1 IX przez Niemcy i 17 IX przez ZSRR
Wielka Brytania	1939	wypowiedziała wojnę Niemcom 3 IX 1939
Francja	1939	wypowiedziała wojnę Niemcom 3 IX 1939
Australia	1939	jako dominium brytyjskie od 3 IX 1939
Nowa Zelandia	1939	3 IX 1939
Kanada	1939	10 IX 1939
Związek Radziecki (ZSRR)	1941	po ataku Niemiec 22 VI 1941
Chiny (Republika Chińska)	1937 / 1941	wojna z Japonią od 1937, formalnie wśród Aliantów od XII 1941
Stany Zjednoczone (USA)	1941	po ataku Japonii 7 XII 1941
Belgia	1940	po niemieckiej inwazji
Holandia	1940	po niemieckiej inwazji
Norwegia	1940	po niemieckiej inwazji
Grecja	1940	po włoskim ataku 28 X 1940
Jugosławia	1941	po przewrocie antyniemieckim i niemieckiej inwazji
Czechosłowacja (rząd na uchodźstwie)	1940	uznany przez Aliantów
Indie Brytyjskie	1939	automatycznie wraz z Wielką Brytanią
Meksyk	1942	po zatopieniu statków przez Niemcy
Brazylia	1942	wysłała ekspedycję na front włoski
Iran	1942	po okupacji przez ZSRR i Wielką Brytanię
Etiopia	1941	po wyzwoleniu z okupacji włoskiej
Turcja	1945	wypowiedziała wojnę Niemcom i Japonii w II 1945 (symbolicznie)
Egipt	1945	formalnie przyłączył się w II 1945
Inne kolonie brytyjskie i francuskie (m.in. Sudan, Palestyna, Syria, Liban, Algieria, Tunezja)	1939-1942	stopniowo przyłączane do wolnych Aliantów

Opracowanie własne

Narracja historyczna, podobnie jak inne zagadnienia omawiane w raportach Instytutu Badań nad Turcją, zmienia się pod względem tematyki i sposobu jej implementacji, w zależności od grupy odbiorców. W niniejszym opracowaniu przeanalizowano treści dotyczące II wojny światowej, opublikowane na rosyjskim portalu Sputnik – w wersjach tureckojęzycznej (Sputnik Türkiye), arabskojęzycznej (Sputnik Arabic) oraz perskojęzycznej (Sputnik Iran). Celem raportu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób Rosja przedstawia treści związane z II wojną światową w językach tureckim, arabskim i perskim oraz czy przekaz kierowany do poszczególnych grup odbiorców różni się od tego w języku polskim czy angielskim. Dodatkowo zwrócono uwagę na to, jakie treści zostały zmanipulowane, a jakie stanowią całkowitą dezinformację.

Rozdział 1.

Narracja generalna. Dezinformacja

Sakralizacja sowieckiego zwycięstwa nad nazizmem stanowi centralny element rosyjskiej polityki historycznej i jeden z wątków w ofensywie ideologicznej, obliczonej na legitymizację współczesnych ambicji mocarstwowych Rosji[1]. Związek Radziecki przedstawiany jest jako państwo, które pokonało nazistów (czyli absolutne zło), a bez poświęcenia obywateli sowieckich nie istniałaby wolna Europa. Jednocześnie narracja ta pomniejsza zaangażowanie innych aliantów – czy to przez bagatelizowanie znaczenia pomocy w ramach „Lend-Lease”, przedstawianej jako szczątkowa, czy przez umniejszanie znaczenia walk prowadzonych na froncie zachodnim. Ponadto Rosjanie zwalczają wszelkie przejawy krytyki polityki ZSRR sprzed 1941 roku: pakt Ribbentrop–Mołotow, współodpowiedzialność ZSRR za wybuch wojny, napaść na Polskę i Finlandię, aneksję państw bałtyckich, mordy dokonane na polskich jeńcach wojennych, represje wobec obywateli sowieckich i mieszkańców anektowanych ziem.

Te narracje w różnym natężeniu i kontekście widoczne są również w bliskowschodnich wersjach językowych Sputnika. Warto również zaznaczyć, że różne formy poniższych informacji opublikowane zostały w każdej (turecko-, arabsko- i perskojęzycznej) wersji Sputnika. Wyjątek stanowi jedynie ostatni przykład, odnoszący się do zabójstwa polskich oficerów w Katyniu, który został opublikowany wyłącznie w wersji tureckojęzycznej; w pozostałych dwóch wersjach nie odnotowano żadnych wzmianek dotyczących tego wydarzenia.

*** To ZSRR głównie walczyło w II wojnie światowej i bez jego zwycięstwa świat byłby dziś nazistowski**

- Dr Mehmet Perinçek stwierdził, że zwycięstwo Związku Radzieckiego nad nazistowskimi Niemcami zmieniło losy całego świata. Podkreślił, że „gdyby ZSRR nie zwyciężyło, świat zostałby zdominowany przez nazizm”. Zauważył również, że często propaguje się narrację, jakoby to Stany Zjednoczone uratowały świat przed nazistowskim zagrożeniem, tymczasem, gdy spojrzymy na realia tamtego okresu, to właśnie Związek Radziecki jawi się jako główny bohater i decydująca, o tym zwycięstwie, siła. Świadczy o tym fakt, że wojska niemieckie zbliżyły się do Moskwy na 30–40 kilometrów, ale już od końca 1941 do początku 1942 roku zostały skutecznie odepchnięte[2].

- Co stałoby się ze światem, gdyby Armia Czerwona nie pokonała nazistowskich Niemiec? Sputnik przygotował projekt, w którym przedstawiono alternatywną wizję przyszłości opartej na planach Hitlera. W ramach tego przedsięwzięcia, na podstawie archiwalnych dokumentów, stworzono obrazy generowane przez sztuczną inteligencję, ukazujące możliwe losy świata, gdyby nazizm nie został powstrzymany.

[1] Mehmet Perinçek: SSCB'nin kazanması dünyanın kaderini değiştirdi, Sputnik Türkiye 8.05.2025 <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250508/1096061900.html>

[2] M. Domańska, *Mocarstwowy mit wojny we współczesnej polityce zagranicznej Kremla*, „Komentarze OSW” 31.12.2019, https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2019-12-31/mocarstwowy-mit-wojny-we-wspolczesnej-polityce-zagranicznej?utm_source=chatgpt.com

Kadr z filmu w języku tureckim

Komentarz: ZSRR poniosło ogromne straty i jego wkład w pokonanie Niemiec jest ogromny, ale narracja ignoruje fakt, że aliancki wysiłek również był kluczowy, tak samo jak aliancka pomoc finansowa i rzeczowa dla Armii Czerwonej. Treści te w powyższych przykładach zostały zmanipulowane poprzez heroizację ZSRR, przedstawianego jako jedyną decydującą siłę przeciw nazizmowi. Zastosowano również typową technikę emocjonalizacji i uproszczenia – historię alternatywną wygenerowaną przez AI: „gdyby ZSRR nie wygrał, świat byłby nazistowski”. To kontrfaktyczna hipoteza – naukowo nie można wykazać, że taki scenariusz byłby jedynym możliwym rozwojem wydarzeń.

*** W II wojnie światowej walczyły przede wszystkich narody zamieszkujące Związek Radziecki, a świat próbuje zakłamać historię**

- Wszystkie narody Związku Radzieckiego poniosły ogromne straty w latach 1941-1945 – była to prawdopodobnie jedna z najwyższych cen, jakie ludzie zapłacili w trakcie jednej wojny, jeden z najbardziej krwawych i najtrudniejszych konfliktów w historii. Skala strat, zarówno ludzkich, materialnych, jak i duchowych, była ogromna. Mimo to dziedzictwo sowieckie, w tym dziedzictwo Armii Czerwonej i Wielkiej Wojny Ojczyźnianej, jest dziś stopniowo wymazywane. Najczęściej czynią to państwa bałtyckie, a w ich ślad idą Polska i Czechy. Na naszych oczach, zaledwie kilka lat temu, z centrum Pragi usunięto[3].

- Przywódcy WNP uznali próby przypisania równej odpowiedzialności Związkowi Radzieckiemu i nazistowskim Niemcom za wybuch wojny, za niemoralne i lekceważące wysiłki mające na celu upamiętnienie tych, którzy uratowali świat przed „brązową zarazą”[4].

- Konieczne jest przekazanie przyszłym pokoleniom pamięci o tym, że naziści zostali pokonani przede wszystkim przez naród radziecki oraz że przedstawiciele wszystkich republik Związku Radzieckiego walczyli ramię w ramię w tej heroicznej bitwie, zarówno na linii frontu, jak i w tle[5].

[3] Sputnik Arabic بقلم بوتين... "75 عاما من النصر العظيم" مسؤولية مشتركة تجاه التاريخ والمستقبل 19.06.2020: <https://sarabic.ae/20200619/1045768700-مسؤولية-مشتركة-تجاه-التاريخ-والمستقبل>, متن كامل مقاله ولاديمير بوتين, <https://spnfa.ir/20200619/6593008-نشریه-نشنال-اینترنست>, برای نشریه نشنال اینترست, Sputnik Iran 16.06.2020, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250509/1096105087.html>
[4] 'Rusya, Batı'nın 9 Mayıs Zafer Günü'nü unutturma çabalarına izin vermedi. Güçlü bir mesaj verildi' Sputnik Türkiye 9.05.2025, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20241008/bdt-liderleri-buyuk-vatanseverlik-savasi-zaferinin-80-yildonumuyile-ilgili-halka-yonelik-hitabi-1088986090.html>
[5] BDT liderleri, Büyük Vatanseverlik Savaşı Zaferi'nin 80. yıldönümüyle ilgili halka yönelik 'hitabi' kabul etti, Sputnik Türkiye 8.10.2024 <https://anlatilaninotesi.com.tr/20241008/bdt-liderleri-buyuk-vatanseverlik-savasi-zaferinin-80-yildonumuyile-ilgili-halka-yonelik-hitabi-1088986090.html>

Komentarz: Rosja używa w tych artykułach „narracji ofiary”, przedstawia ZSRR jako ofiarę, której dziedzictwo – rola w zwycięstwie – jest zagrożona przez państwa zachodnie. Wspomniany pomnik Koniewa, tak jak i inne pomniki sowieckie w niektórych państwach Europy Środkowej (Polska, Czechy, państwa bałtyckie), jest demontowany, jednak nie dotyczy to np. grobów żołnierzy Armii Czerwonej. Wynika to z postrzegania w tych państwach wejścia Armii Czerwonej jako ponownej okupacji oraz z grabieży, represji i gwałtów, jakich niejednokrotnie dopuściły się osoby upamiętnione na pomnikach z okresu komunizmu. Rosyjska narracja całkowicie pomija ten kontekst, upraszczając go do oskarżeń o „wymazywanie historii”. Dodatkowo w powyższym użyto uproszczenia, przedstawiając wszystkie republiki ZSRR jako jednolitą wspólnotę heroizmu, bez uwzględnienia wewnętrznych konfliktów czy współpracy z Niemcami na początku wojny (Ukraina, Białoruś, państwa bałtyckie, Kaukaz Południowy i Północny – Czeczeni, Ingusze, Bałkarzy, Karaczaje, Mołdawia). Pominięcie tych aspektów jest istotne, ponieważ mogłoby wywołać dyskusję na temat tego, dlaczego ludność tych państw podejmowała różne formy kolaboracji z Niemcami, co często było wynikiem doświadczeń z wcześniejszą okupacją sowiecką.

*** Pakt Ribbentrop-Mołotow był wymuszony**

- W 1939 roku Związek Radziecki i nazistowskie Niemcy podpisały pakt o nieagresji. Jednak tekst od razu zaznacza, że to z powodu polityki Ligi Narodów i państw zachodnich, które „zamiast sprzeciwiać się agresywnym działaniom Niemiec, chciały je uspokoić np. pozwalając na fragmentację i okupację Czechosłowacji w wyniku układu monachijskiego z 1938 roku. Związek Radziecki próbował zapobiec tragedii w oparciu o swoje międzynarodowe zobowiązania. Jednak sojusznicy Czechosłowacji na Zachodzie woleli zrezygnować ze swoich gwarancji i pozostawić ten kraj na łasce Niemiec. Ich celem było skierowanie nazistów do Związku Radzieckiego, aby zderzyli się i osłabili Moskwę i Berlin. Pomimo dwulicowego podejścia krajów zachodnich, administracja radziecka dołożyła wszelkich starań, aby utworzyć koalicję przeciwko Hitlerowi. Związek Radziecki podpisał pakt o nieagresji z Niemcami pod presją obecnych warunków, stając się ostatnim krajem wśród krajów europejskich, który to zrobił. Głównym celem tego kroku było opóźnienie nieuniknionego początku wojny”[6].

- Minister Ławrow: „Gdy chmury nad Europą pociemniały, w zachodnich stolicach podjęto niezwykle samolubną i nieprzewidywalną decyzję, aby uspokoić reżim Hitlera. Rezultatem tej polityki był „spisek monachijski” z 1938 roku. Wiosną i latem 1939 roku, kiedy wojna była nieunikniona, kraje te próbowały skierować ataki Hitlera na Wschód. W roku 1938, natychmiast po podpisaniu spisku monachijskiego, podpisano deklaracje Niemcy-Anglia i Niemcy-Francja, które przewidywały wzajemną nieagresję. Podobny dokument został podpisany między Niemcami a Polską w 1934 roku. W tych warunkach Związek Radziecki musiał sam zapewnić sobie bezpieczeństwo i podpisać pakt o nieagresji z Niemcami. Niezbędny krok, o którym mowa, dał mu szansę na lepsze przygotowanie się do wojny z agresywnym państwem[7].

[6] Rusya'nın İstanbul Başkonsolosluğu: Tarih çarpıtılıyor, Sputnik Türkiye, 22.06.2021, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20210622/rusyanin-istanbul-baskonsoloslugu-tarih-carpitiliyor-1044791281.html>

[7] Lavrov: Sovyetler Birliği'nin 2. Dünya Savaşı'na katkıları Rusya'yı karalamak için yok edilmeye çalışılıyor, 22.08.2019, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20190822/lavrov-sovyetler-birliginin-2-dunya-savasina-katkilari-rusyayi-karalamak-icin-yok-edilmeye-1039979040.html>

- W przypadku tzw. "zdrady monachijskiej" oprócz Hitlera i Mussoliniego uczestniczyli w niej również przywódcy Wielkiej Brytanii i Francji, którzy zgodzili się na rozbiór Czechosłowacji za aprobatą Ligi Narodów. Polska także wzięła udział w podziale terytorium swojego południowego sąsiada, zajmując Zaolzie. Związek Radziecki, związany umowami sojuszniczymi z Francją i Czechosłowacją, próbował przeciwdziałać rozbiorowi tego państwa i zapobiec agresji niemieckiej. Jednak zachodnie mocarstwa nie dostrzegały rosnącego zagrożenia ze strony Hitlera. Moskwa podejmowała próby stworzenia antyhitlerowskiego sojuszu, jednak Polska konsekwentnie odrzucała współpracę z Armią Czerwoną, nawet pod naciskiem Francji i Wielkiej Brytanii. W tej sytuacji, w obliczu zagrożenia wojną na dwóch frontach – z Niemcami na zachodzie i Japonią na wschodzie, gdzie trwały walki nad Chałchin-Goł – 23 sierpnia 1939 roku ZSRR podpisał z Niemcami pakt o nieagresji. Był to ostatni duży kraj europejski, który zawarł taki układ z III Rzeszą. Po ataku Niemiec na Polskę 1 września 1939 roku Wehrmacht szybko posuwał się w głąb kraju – już 8 września dotarł do przedmieść Warszawy. Do 17 września polskie władze wojskowe i cywilne uciekły do Rumunii, pozostawiając walczące oddziały bez centralnego dowództwa. Zgodnie z tajnym protokołem do paktu Ribbentrop–Mołotow, w przypadku terytorialnej reorganizacji Polski granica między strefami wpływów Niemiec i ZSRR miała przebiegać „mniej więcej wzdłuż rzek Narew, Wisła i San”. Oznaczało to, że w radzieckiej strefie znalazły się nie tylko ziemie zamieszkane przez Ukraińców i Białorusinów, lecz także część historycznych terenów Polski. W pierwszych dniach września 1939 roku Berlin wielokrotnie wzywał Moskwę do przyłączenia się do działań wojennych, jednak władze radzieckie konsekwentnie zwlekały, starając się uniknąć bezpośredniego udziału w konflikcie. Dopiero gdy stało się jasne, że Francja i Wielka Brytania nie zamierzają realnie wesprzeć Polski, a Wehrmacht wkrótce całkowicie ją zajmie, ZSRR zdecydował się 17 września 1939 roku na wkroczenie Armii Czerwonej na wschodnie tereny II Rzeczypospolitej – obecnie należące do Białorusi, Ukrainy i Litwy[8].

- II wojna światowa została wywołana przez nazistowskie Niemcy, gdy zaatakowały Polskę 1 września 1939 roku. 3 września Wielka Brytania i Francja zostały zmuszone do wypowiedzenia wojny Niemcom. Związek Radziecki nie wypowiedział nikomu wojny, ale uznał za konieczne wysłanie swoich wojsk, aby wyzwolić terytoria w zachodnich republikach Ukrainy i Białorusi z polskiej okupacji i zapobiec ich okupacji przez Niemcy. Związek Radziecki został zmuszony do przystąpienia do wojny 22 czerwca 1941 roku po tym, jak Niemcy go wykorzystały[9].

- Jak podaje Sputnik, z okazji 80. rocznicy podpisania paktu Ribbentrop–Mołotow Ministerstwo Obrony Rosji po raz pierwszy opublikowało związane z nim dokumenty. W tych notatkach jako potencjalnych wrogów wymieniono Niemcy, Włochy, Japonię i Polskę, wskazując, że Niemcy i Polska mogą skoncentrować swoje główne siły na północy. Przeanalizowano także inne możliwe scenariusze rozwoju sytuacji. W dalszej części opisano strategię rozmieszczenia sił Armii Czerwonej na wypadek ataku. Państwa zobowiązały się w nim do wzajemnej nieagresji oraz do zachowania neutralności w przypadku ataku na jedną ze stron. Zaledwie tydzień po podpisaniu tego paktu Niemcy zaatakowały Polskę, co zapoczątkowało II wojnę światową[10].

[8] بقلم بوتين... "75 عاما من النصر العظيم" مسؤولية مشتركة تجاه التاريخ والمستقبل

19.06.2020 Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20200619/1045768700-بوتين-75-عاما-من-النصر-العظيم-مسؤولية-مشتركة-تجاه-التاريخ-والمستقبل.html>, متن كامل مقاله

ولاديمير بوتين برای نشریه نشنال اینترست

19.06.2020, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20200619/6593008-متن-کامل-مقاله-ولادیمیر-بوتین-برای-نشریه-نشال-اینترست.html>

[9] الغزو السوفييتي-البنتاغون يحرف تاريخ الحرب

7.05.2020, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20200507/1045371658-الغزو-السوفييتي-البنتاغون-يحرف-تاريخ-الحرب.html>

[10] اسناد پیمان مولوتوف-ریبرنتروپ از سریت خارج شد + عکس

9.09.2019, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20190909/5195584-اسناد-پیمان-مولوتوف-ریبرنتروپ-از-سریت-خارج-شد.html>

Komentarz: Odniesienia do Paktu Ribbentrop–Mołotow pojawiły się obszernie w każdej wersji językowej portalu. Jednak przedstawiany jest – powielając tradycyjną narrację Kremla w różnych wersjach językowych – z reinterpretacją przyczyny, według której ZSRR miał podpisać pakt pod presją, ponieważ Zachód rzekomo chciał doprowadzić do ataku Berlina na ZSRR. Ma to na celu pokazanie ZSRR jako ofiary okoliczności, a nie współuczestnika układu, w ten sposób legitymizując jego działania. Oprócz tego manipuluje on lub pomija trudne fragmenty, np. tajny protokół o podziale ziem między ZSRR a III Rzeszę, przedstawiając go jako nieistotny lub zmieniając jego charakter przez wskazanie, że było to „wyzwolenie”. Dodatkowo, nawiązując każdorazowo do konferencji monachijskiej oraz aneksji Zaolzia przez Polskę, ma odwrócić uwagę od paktu i przerzucić winę za wybuch wojny. To z kolei ma odciągnąć merytoryczną debatę od samego paktu Ribbentrop-Mołotow i jego konsekwencji.

*** Polskich oficerów w Katyniu zabili Niemcy**

- Przywódcy nazistowscy próbowali obwinąć Związek Radziecki za zbrodnie, których sami się dopuścili, prowadząc kampanię fałszywej propagandy mającej wprowadzić w błąd opinię publiczną i ukryć ich własne działania. Według niemieckich oświadczeń do lasu katyńskiego wysłano „specjalne komisje złożone z przedstawicieli różnych organizacji niemieckich i zagranicznych”, w tym jeńców wojennych z Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych. Ich zadaniem miało być rozpowszechnianie informacji o rzekomych „zbrodniach popełnionych przez Rosjan”. 13 kwietnia 1943 roku niemieckie Ministerstwo Propagandy pod kierownictwem Josepha Goebbelsa ogłosiło, że w lesie katyńskim w obwodzie smoleńskim odkryto masowy grób polskich oficerów, którzy mieli zostać rozstrzelani przez NKWD. Po wyzwoleniu Smoleńska przez Armię Czerwoną radziecka komisja śledcza stwierdziła natomiast, że polscy jeńcy zostali zamordowani przez niemieckie wojska okupacyjne jesienią 1941 roku. Współcześnie Polska uznaje, że oficerowie zostali zabici przez NKWD i określa tę masakrę jako ludobójstwo. Z kolei część rosyjskich historyków twierdzi, że administracja radziecka nie miała motywacji, by dokonać egzekucji, ponieważ polscy oficerowie nie stanowili zagrożenia dla Moskwy[11].

Komentarz: Informacja o zamordowaniu polskich oficerów pojawiła się jedynie w jednym artykule w tureckojęzycznej wersji Sputnika. Wersja, że sprawcami tej masakry byli Niemcy, była powielana od odkrycia grobów w 1943 roku do 1990 roku, kiedy ZSRR oficjalnie przyznał, że za zbrodnią katyńską stoi NKWD. W 2010 roku parlament rosyjski (Duma Państwowa) w uchwale wskazał, że za zbrodnię odpowiedzialny był m.in. Józef Stalin i jego Politbiuro.

Obraz Związku Radzieckiego jako państwa, które ocaliło świat przed nazizmem i odbudowało go ze zgliszczy wojny, pojawił się również w kontekstach innych niż te najbardziej popularne. W Sputnikach pojawiły się m.in. tematy związane z II wojną światową na Bliskim Wschodzie.

[11] Rusya'da, Nazilerin Katın'da katlettikleri Polonyalılarla ilgili ifadeleri ifşa edildi, 22.06.2023, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20230622/rusyada-nazilerin-katinda-katlettikleri-polonyalilarla-ilgili-ifadeleri-ifsa-edildi-1072758653.html>

*** Wkład ZSRR w pokonanie Japonii i podkreślanie roli Chin w walce z militaryzmem i faszyzmem podczas II wojny światowej**

- Rosyjski historyk Wasily Krhistoforov podkreślił ogromny wkład radzieckich służb wywiadowczych w zwycięstwo nad japońskim militaryzmem[12]. W innym tekście opublikowanym przez Sputnik Türkiye czytamy: „Chiny i Związek Radziecki, główne pola bitewne II wojny światowej w Azji i Europie, były głównym wsparciem w walce z militaryzmem i faszyzmem i poniosły ogromne straty”[13]. Artykuł ten informuje o walce Chin z Japonią oraz pomocy ZSRR dla Pekinu, ale nie wspomina o Stanach Zjednoczonych – te pojawiają się dopiero w kontekście użycia broni atomowej.

Komentarz: ZSRR realnie pomagał Chinom w latach 1937–1941, m.in. poprzez wysyłanie setek pilotów-„ochotników”, dostawy sprzętu oraz udzielanie kredytów. Wywiad radziecki miał znaczenie w teatrze dalekowschodnim: najsłynniejszy przykład to siatka Richarda Sorge w Tokio, która raportowała m.in., że Japonia nie uderzy na ZSRR w 1941 roku, co pomogło Stalinowi przerzucić dywizje pod Moskwę. Sowiecka ofensywa w Mandżurii (sierpień 1945) odegrała istotną rolę w zakończeniu wojny z Japonią – obok bomb atomowych i kampanii USA. Rosyjska propaganda wyolbrzymia jednak zasługi ZSRR, jednocześnie przedstawiając wydarzenia w sposób wybiórczy i selektywnie pomijając fakty. Marginalizuje rolę USA w wojnie na Pacyfiku – choć w rzeczywistości od grudnia 1941 do 1945 roku to Stany Zjednoczone prowadziły główny ciężar działań (Midway, Guadalcanal, kampanie 1944–45), a ich bombardowania, blokada morska i zniszczenie japońskich sił morskich przesądziły o załamaniu potencjału militarnego Japonii. W rosyjskiej narracji wyolbrzymione zostało m.in. znaczenie sowieckiego wywiadu: miał on znaczenie, ale nie „przesądził” sam o zwycięstwie nad japońskim militaryzmem, co jest przykładem retorycznego naddania i personalizacji sukcesu.

Na portalu Sputnik pojawiły się również teksty łączące historyczną dezinformację z antyamerykańską narracją, która w kontekście II wojny światowej pojawia się stosunkowo rzadko. W odniesieniu do użycia broni jądrowej widać różnice między wersją turecką a perską. W tej drugiej większy nacisk został położony na chęć hegemonii USA w zakresie posiadania broni nuklearnej i hipokryzję Waszyngtonu.

*** Użycie broni atomowej przez Stany Zjednoczone**

- Artykuł w Sputnik Türkiye wskazuje, że niektórzy badacze interpretują atak jako odwet za Pearl Harbor, podczas gdy inni widzą w nim pokaz siły. Jednocześnie zaznaczono, że Japonia odrzuciła wezwanie do zakończenia wojny i to jej postawa doprowadziła do ataku bombowego[14]. Pojawiły się również artykuły sprawozdawcze z przemówienia Sekretarza Generalnego ONZ Antonio Guterresa ku pamięci ofiar bombardowania Hiroszimy, przy czym podkreślono, że nie wymienił on nazwy kraju odpowiedzialnego za śmierć tych ludzi – Stanów Zjednoczonych[15].

[12] Rus tarihçi, Sovyetler Birliği'nin Japonya'nın yolladığı mesajları nasıl ele geçirdiğini anlattı, 3.09.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250903/rus-tarihci-sovyetler-birliginin-japonyanin-yolladigi-mesajlari-nasil-ele-gecirdigini-anlatti-1099114987.html>

[13] 'Putin'in Pekin ziyareti, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuçlarını savunma konusundaki kararlılığını yansıtıyor', 28.08.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250828/putinin-pekini-ziyareti-ikinci-dunya-savasinin-sonuclarini-savunma-konusundaki-kararliligini-1098887060.html>

[14] Dünyanın ilk atom bombası saldırısının üzerinden geçen 79 yıl, 15.08.2024, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20240805/dunyanin-ilk-atom-bombasi-saldirisinin-uzerinden-gecen-79-yil-1086520906.html>

[15] Hiroşima felaketinin 78. yılı: BM Genel Sekreteri atom bombasını atan ABD'nin adını anmadı, 6.08.2023, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20230806/hirosima-felaketinin-78-yili-bm-genel-sekreteri-atom-bombasini-atan-abdnin-adini-anmadi-1074428175.html>

- Bombardowanie atomowe Hiroszimy uznawane jest za największą zbrodnię przeciwko ludzkości i w pewnym sensie za ludobójstwo, ponieważ w jednej chwili cała ludność danego obszaru została zgładzona przez bombę, która do tamtego czasu była nieznana. Mimo że Stany Zjednoczone są jedynym państwem na świecie, które użyło bomby atomowej w wojnie, dziś stoją w czołówce przeciwników rozprzestrzeniania broni jądrowej. Jednym z powodów tej dwulicowości jest chęć utrzymania monopolu na siłę odstraszania nuklearnego i zabezpieczenia amerykańskiej pozycji geopolitycznej. Z drugiej strony chodzi o zapobieganie destabilizacji w regionach, gdzie zagrożone są strategiczne interesy USA, a także o wykorzystywanie problemu nieprolifracji jako narzędzia politycznego do powstrzymywania rywali i wywierania presji na rządy sprzeciwiające się porządkowi kierowanemu przez Waszyngton. W istocie sprzeciw USA wobec programów nuklearnych innych państw wynika nie tyle z troski o moralność czy bezpieczeństwo światowe, ile z głębokich kalkulacji siły[16].

- Dziś przypada rocznica największego zbrodniczego czynu przeciwko ludzkości - użycia przez Stany Zjednoczone broni jądrowej przeciwko ludności cywilnej Japonii. Bez względu na powód, jaki podaje agresor, fakt, że celem uczyniono ludność cywilną, bezbronną - kobiety, dzieci i osoby starsze - oznacza popełnienie zbrodni przeciwko ludzkości. Jedyną rzeczą, która może powstrzymać USA przed użyciem broni masowego rażenia - w tym jądrowej - jest posiadanie takiej broni przez przeciwnika, czyli stworzenie swego rodzaju odstraszania nuklearnego. Jasne jest, że USA i ich sojusznicy, którzy używali i używają broni masowego rażenia, nie powinni być ostatnimi, którzy mają prawo moralnie pouczać inne państwa na temat programów jądrowych[17].

Komentarz: USA użyło broni atomowej – jako jedyne państwo – bombardując Hiroszimę i Nagasaki. Kontekst przedstawiany w tekstach jest uproszczony: nie wspomniano o masakrach (Nankin, Manila), niewolniczej pracy czy eksperymentach Jednostki 731. Teksty te zostały wykorzystane przede wszystkim do przedstawienia antyamerykańskiej narracji: Wersje irańskie i arabskie łączą bombardowanie Hiroszimy z rzekomą „dwulicowością” USA i ich „monopolem nuklearnym”, by podważać współczesną politykę nieprolifracji (np. wobec Iranu). Jednocześnie przedstawiając USA jako jedyne państwo agresora, sugerują, że posiadanie broni nuklearnej przez innych (Rosję, Iran) można uznać za moralnie uzasadnione „odstraszanie”.

Jeszcze bardziej jednoznacznym przykładem łączenia dezinformacji historycznej z antyamerykańską narracją jest oskarżenie USA o stworzenie prototypu nazizmu.

چرا آمریکا هنوز داور هسته‌ای جهان است؟ [16]
6.08.2025, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20250806/24413574.html>

سالگرد بزرگترین جنایت تاریخ بر علیه بشریت [17]
6.08.2023, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20230806/17180703.html>

* Nazizm wzorował się na Stanach Zjednoczonych

- Podczas procesów norymberskich wysocy rangą zbrodniarze nazistowscy przyznawali, że wzorce dla swoich rasistowskich praktyk czerpali z systemu segregacji rasowej w Stanach Zjednoczonych. W specjalnej serii filmów przygotowanej dla Sputnika, Jegor Jakowlew – historyk i autor książki *Wojna zniszczenia* – przywołuje interesujące szczegóły dotyczące amerykańskich inspiracji niemieckiego nazizmu, opierając się na pamiętniku psychologa Gustave’a Gilberta[18].

Kadr z filmu w języku rosyjskim z tureckimi napisami

Komentarz: Podczas procesów norymberskich niektórzy oskarżeni (np. Hans Frank, Julius Streicher) cynicznie wskazywali na istnienie segregacji rasowej w USA, jednak był to klasyczny zabieg odwrócenia winy, który widoczny jest również w tym tekście. Sugeruje on, że źródła nazizmu leżą w USA, czyniąc Waszyngton współodpowiedzialnym za zbrodnie III Rzeszy. Jednocześnie używa analogii bez proporcji – segregacja rasowa (choć opresyjna i rasistowska) nie była planem eksterminacji. Ponadto cytuje, powołując się na autorytet naukowy Gustave’a Gilberta, psychologa więziennego w Norymberdze, nie zaznaczając jednak, że zacytowane fragmenty dziennika to wypowiedzi oskarżonych, a nie naukowe wnioski autora.

* Amerykanie oszukali sojuszników

- Tak czy inaczej, Amerykanie niezwykle sprytnie zdołali przekonać Europejczyków, aby przenieśli do USA wszystkie wartościowe przedmioty zrabowane z innych krajów, by ocalić je przed wojną. Europejczycy wysłali więc całe swoje złoto i klejnoty do Ameryki w nadziei, że po wojnie je odzyskają. Jednak po wojnie byli już tak słabi i upokorzeni, że USA nie uznały za stosowne oddać im tych dóbr - i Europejczycy już nigdy nie zobaczyli złota ani klejnotów, które wysłali do Ameryki[19].

Komentarz: Ta narracja – obecna jedynie w języku perskim – to klasyczna dezinformacja. Nie istniała żadna taka zorganizowana akcja „przenoszenia skarbów do USA”. Część rezerw złota rzeczywiście została przewieziona do USA lub Kanady w latach 1939-40, ale na wyraźną prośbę rządów europejskich, które chciały zabezpieczyć majątek przed okupacją niemiecką. Złoto zostało zwrócone lub zrekompensowane po 1945 roku przez Tripartite Gold Commission (TGC) utworzoną przez USA, Wielką Brytanię i Francję w 1946 roku.

[18] Nazi liderleri yabancı düşmanı fikirlerini ABD'nin ırkçı politikalarına dayandırarak nasıl savundu?, 2.05.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250502/nazi-liderleri-yabanci-dusmani-fikirlerini-abdnin-irkci-politikalarina-dayandirarak-nasil-savundu-1095810270.html>

[19] جنگهای جهانی-عبرتی-برای-استعمارگران-8.05.2025, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20250508/22224187-جنگهای-جهانی-عبرتی-برای-استعمارگران-8.05.2025>

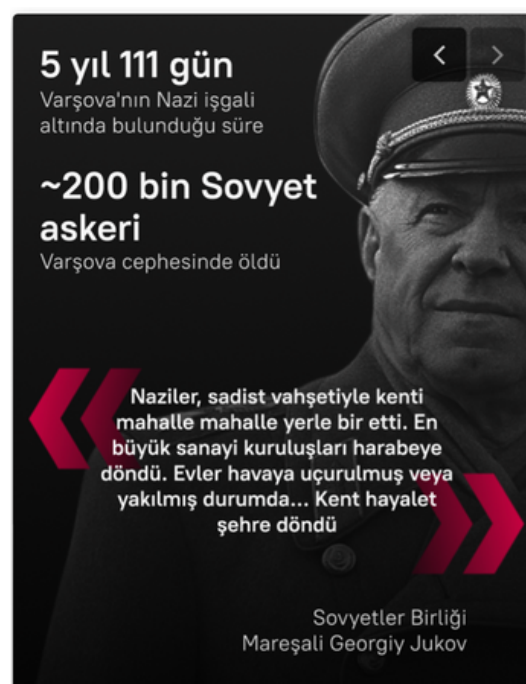
* ZSRR wyzwalała i odbudowywała Europę

Antyamerykańska narracja została przeciwstawiona hiperbolizacji poświęcenia i pomocy ze strony Związku Radzieckiego.

- 17 stycznia 1945 roku Warszawa, stolica Polski, została całkowicie wyzwolona z okupacji nazistowskich Niemiec przez Polską Armię Ludową wraz z wojskami Radzieckiej Armii Czerwonej. Infografika, przygotowana przez Sputnik, przedstawia przebieg operacji wyzwolenia stolicy Polski, która była pod okupacją nazistowską przez 5 lat i 111 dni i poniosła ogromne zniszczenia[20].

Wyzwolenie Warszawy spod okupacji nazistowskiej
14–17 stycznia 1945 r. Źródła: mil.ru, bigenc.ru

5 lat 111 dni. Tyle trwała okupacja nazistowska Warszawy. Około 200 000 żołnierzy sowieckich poległo na froncie warszawskim. „Naziści swoją sadystyczną brutalnością zrównali miasto z ziemią, dzielnicą po dzielnicy. Największe zakłady przemysłowe legły w gruzach. Domy zostały wysadzone lub spalone... Miasto zamieniło się w miasto-widmo.” — Marszałek Związku Radzieckiego Georgij Żukow

- Warszawa była ruiną w styczniu 1945 roku w wyniku niemieckich bombardowań z 1939 roku, zniszczenia getta warszawskiego w 1943 roku oraz walk podczas powstania warszawskiego w 1944 roku. Zniszczeniu uległo 90 procent zakładów przemysłowych i zabytków miasta, a jedynie 28 procent budynków mieszkalnych nadawało się do użytku. Gdy 17 stycznia 1945 roku do miasta wkroczyły oddziały Armii Czerwonej i Wojska Polskiego, Warszawa była praktycznie wyludnionym gruzowiskiem. 29 stycznia 1945 roku Państwowy Komitet Obrony ZSRR wydał dekret o udzieleniu Polsce pomocy w odbudowie stolicy. Związek Radziecki przekazał 500 ciężarówek, 500 wagonów kolejowych, 8 tysięcy łopat i kilofów, pięć dźwigów i pięć koparek. Dostarczono również 500 ton papieru, znaczne ilości leków, sprzętu medycznego oraz 500 drewnianych domów pochodzących z Finlandii, przeznaczonych dla bezdomnych warszawiaków. Uregulowano także kwestie komunikacji miejskiej i transportu

[20] 80 yıl önce bugün Varşova, Nazi işgalinden kurtuldu, 17.01.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250117/80-yil-once-bugun-varsova-nazi-isgalinden-kurtuldu-1092798679.html> ; 80 عاما على تحرير وارسو من الاحتلال النازي <https://sarabic.ae/20250117/80-1096882780-الاحتلال-النازي-تحرير-وارسو-من-الاحتلال-النازي.html>

publicznego. 11 lutego 1945 roku przywódcy Rządu Tymczasowego RP (właśc. Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej), Bolesław Bierut i Edward Osóbka-Morawski, zwrócili się do władz radzieckich o dalszą pomoc techniczną i finansową. Po spotkaniu ze Stalinem 18 lutego 1945 roku wydano decyzję, że ZSRR pokryje połowę kosztów odbudowy głównych dzielnic Warszawy. W tym celu utworzono specjalną misję gospodarczą, której eksperci współpracowali z władzami miasta przy planowaniu i realizacji prac. Związek Radziecki wspierał także odbudowę warszawskich sieci energetycznych i wodociągowych. Ówczesny prezydent Warszawy, Marian Spychalski, określał radziecką pomoc jako przejaw „szczerej wrażliwości” i „symbol przyjaźni między narodami słowiańskimi”. Dziś Warszawa jest całkowicie odbudowana, relacje między Polską a Rosją uległy znacznemu pogorszeniu, co absolutnie nie jest winą Rosji[21].

Komentarz: Określenie „wyzwolenie Warszawy” ignoruje fakt, że Armia Czerwona wstrzymała ofensywę na Wiśle w sierpniu 1944 roku, gdy trwało Powstanie Warszawskie, pozwalając Niemcom dokonać jego krwawego stłumienia. Jednocześnie przemilczany jest terror ZSRR (podporządkowanie Polski Moskwie, rozbięcie struktur AK, sowietyzacja i represje). Ponownie przypisano ZSRR rolę jedyne go wyzwoliciela Europy, pomijając rolę Aliantów, wojsk polskich na zachodzie, czy Polskiego Państwa Podziemnego. W kontekście odbudowy również prawda została podana wybiórczo: Istniała formalna pomoc materiałowa i sprzętowa (ciężarówki, maszyny, materiały), ale była ona marginalna wobec strat, a także powiązana z całkowitą kontrolą polityczną. Pod koniec zastosowano również tzw. „odwrócenie winy” przekształcenie historii w komentarz polityczny, sugerujący, że dzisiejsze napięcia to rezultat niewdzięczności Polski.

- Rosyjskie Ministerstwo Obrony uruchomiło multimedialny projekt pod nazwą „Odbudowa, nie zniewolenie”. W ramach przedsięwzięcia opublikowano materiały archiwalne ukazujące, w jaki sposób Armia Czerwona uczestniczyła w odbudowie Europy po II wojnie światowej. Oddzielne części projektu poświęcono wkładowi Związku Radzieckiego w przywracanie pokojowego życia w Polsce, Bułgarii, Rumunii, na Węgrzech, w Czechosłowacji i Jugosławii. Ministerstwo udostępniło nie tylko oficjalne dokumenty, ale także prośby i świadectwa zwykłych obywateli tych państw, podkreślające rolę radzieckich żołnierzy. Projekt obejmuje również informacje o radzieckich oficerach – nazywanych „bohaterami Europy” – którzy odznaczyli się odwagą na polu walki, uczestniczyli w rozminowywaniu miast, otwieraniu szpitali i ratowaniu ludności cywilnej[22].

- Armia Czerwona rozpoczęła misję wyzwolenczą w Europie, ratując całe narody przed zniszczeniem, zniewoleniem i grozą Holocaustu, ponosząc przy tym ogromne straty — setki tysięcy radzieckich żołnierzy oddały życie w tej operacji. Nie można zapominać również o szerokiej pomocy finansowej i humanitarnej, jaką Związek Radziecki udzielał wyzwolonym krajom w celu przeciwdziałania głodowi oraz odbudowy gospodarki i infrastruktury. Działo się to w czasie, gdy samo ZSRR było wyniszczone wojną, a zniszczenia ciągnęły się od Brześcia po Moskwę i Wołgę. Przykładem tej pomocy jest sytuacja z maja 1945 roku, gdy rząd Austrii zwrócił się do Moskwy o wsparcie żywnościowe, oświadczając, że „nie wie, jak nakarmić swoich mieszkańców przez następne siedem tygodni, aż do nowego sezonu żniw”[23].

[21] Sovyetler Birliđi Polonya'nın başkentini nasıl küllerinden yeniden doğurdu?, 29.01.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250129/sovyetler-birligi-polonyanin-baskentini-nasil-kullerinden-yeniden-dogurdu-1093175529.html>

[22] Rusya Savunma Bakanlığı, SSCB'nin Avrupa'ya yaptığı yardımlara ilişkin proje başlattı, 24.07.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250724/rusya-savunma-bakanligi-sscbnin-avrupaya-yaptigi-yardimlara-iliskin-proje-baslatt-1098119391.html>

[23] بقلم بوتين... "75 عاما من النصر العظيم" مسؤولية مشتركة تجاه التاريخ والمستقبل 19.06.2020, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20200619/1045768700-والمستقبل-مسؤولية-مشتركة-تجاه-التاريخ-والمستقبل-75-عاما-من-النصر-العظيم-مسؤولية-مشتركة-تجاه-التاريخ-والمستقبل.html>

Komentarz: W tekstach została zastosowana heroizacja okupanta – przedstawienie Armii Czerwonej jako „wyzwoliciełki”, a nie armii, która wprowadziła nowy reżim okupacyjny. Kraje poddane sowietyzacji przedstawiane są jako beneficjenci, nie ofiary. Pisano o pomocy humanitarnej, używając emocjonalnych wyrażań, takich jak „pomoc humanitarna”, „ratowanie cywilów” czy „bohaterzy Europy”, równocześnie selektywnie pomijając fakty, np. przymusowe kontrybucje, demontaż fabryk i wywóz sprzętu do ZSRR jako „reparacje”. Rosja ponownie przeniosła narracje historyczne na współczesne relacje Rosja-Europa, zestawiając „pomoc ZSRR” z dzisiejszym „niewdzięcznym Zachodem”.

Warto zaznaczyć, że tematy związane z II wojną światową pojawiają się w ograniczonym zakresie na wszystkich trzech portalach (Sputnik Türkiye, Sputnik Arabic i Sputnik Iran). Obok zmanipulowanych tekstów, wskazanych powyżej, publikowane są również opisy różnych wydarzeń i historie związane z II wojną światową, które same w sobie są tekstami prawdziwymi. Ich zadaniem jest jednak podkreślenie, że to ZSRR miał zdecydowany wpływ na zwycięstwo w II wojnie światowej.

W Sputniku Türkiye podkreślone zostały informacje o poszczególnych kampaniach, których wynikiem było „wyzwolenie” miast, szczególnie należących po upadku Związku Radzieckiego do Ukrainy:

- Bitwa o Kijów była ważnym kamieniem milowym w wyzwoleniu całej radzieckiej ojczyzny od nazistów podczas Wielkiej Wojny Ojczyźnianej[24].
- 8 września 1943 roku Radziecka Armia Czerwona wyzwoliła miasto Stalino (obecnie Donieck), stolicę regionu Donbasu, z rąk wojsk nazistowskich Niemiec[25].
- 80 lat temu, trwała ofensywa odeska – jedna z największych operacji II wojny światowej[26].

Komentarz: Rosja wielokrotnie odwołuje się do tego, że Związek Radziecki pokonał nazizm podczas II wojny światowej (a częściej Wielkiej Wojny Ojczyźnianej 1941-1945). Jak wskazują eksperci bardzo często w rosyjskiej dezinformacji wskazana jest fałszywa paralela między ówczesną walką a obecną inwazją na Ukrainę (w rosyjskiej dezinformacji Rosja walczy z nazistami na Ukrainie)[27]. Jednocześnie narracja ta wykorzystuje fakty historyczne, przeplatając je wiadomościami nieprawdziwymi, zmanipulowanymi lub przedstawionymi w innym kontekście, aby wywołać pożądany efekt – wskazać, że Związek Radziecki był głównym architektem zwycięstwa w II wojnie światowej.

[24] 6 Kasım 1943'te Kızıl Ordu, Kiev'i Nazi işgalinden kurtardı, 6.11.2024, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20241106/6-kasim-1943te-kizil-ordu-kievi-nazi-isgalinden-kurtardi-1090112811.html>

[25] 80 yıl önce bugün Kızıl Ordu, Donbass'ın başkentini Nazi Almanyası'ndan kurtardı, 8.09.2023, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20230908/80-yil-once-bugun-kizil-ordu-donbassin-baskentini-nazi-almanyasindan-kurtardi-1075307005.html>

[26] 80 سال از آزادی اودسا می گذرد + داده نمایی

12.04.2021, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20240412/80-20328655-سال-از-آزادی-اودسا-می-گذرد-داده-نمایی.html>

[27] K. Chwaryło, *Urwać łeb Hydrze. Jak walczyć z rosyjską dezinformacją*, Punkt Widzenia OSW, nr 91/2025, s. 25.

Część tekstów można uznać za całkowicie neutralne, choć i one mają spełniać określoną rolę w prowadzonej narracji, na przykład:

* zaznaczyć, że winnymi wybuchu II wojny światowej były Niemcy – II wojna światowa rozpoczęła się, gdy niemieckie siły powietrzne zaatakowały Polskę. O 04:37 czasu lokalnego niemieckie samoloty bojowe zbombardowały miasto Wieluń, które było całkowicie nieistotne z wojskowego punktu widzenia. W wyniku ataku z 1 września 1939 roku 70 procent miasta zostało poważnie uszkodzone, a 1200 osób straciło życie. Kilka minut po ataku na Wieluń, okręt wojenny SMS Schleswig-Holstein, należący do niemieckiej marynarki wojennej, uderzył w arsenał w Gdańsku. Te dwa ataki są uważane za początek drugiej wojny światowej[28].

* uwypuklić wkład jaki społeczeństwo ZSRR wniosło w walkę podczas wojny – teksty poruszające tematy: „Pielęgniarki i sanitariuszki, które przyczyniły się do zwycięstwa w Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej”[29], „Damy śmierci... Snajperzy Wielkiej Wojny Ojczyźnianej”[30], „bitwa pod Kurskiem”, „Rola radzieckich kobiet w pokonaniu nazizmu”[31]. Zdjęcia Sputnika przedstawiające snajperki z czasów II wojny światowej[32].

[28] *Almanya Cumhurbaşkanlığı, İkinci Dünya Savaşı'nın 80. yıldönümünü ilk bombanın atıldığı yerde andı: Kurbanlardan af diliyorum*, 1.09.2019, Sputnik Türkiye. <https://anlatilaniyotesi.com.tr/20190901/almanya-cumhurbaskani-ikinci-dunya-savasinin-80-yildonumunu-ilk-bombanin-atildigi-yerde-andi-1040059528.html>

[29] *المرضىات ومساعدات التمريض اللواتي ساهمن بالنصر في الحرب الوطنية العظمى* 19.06.2020, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20230509/1076687589-المرضىات-ومساعدات-التمريض-اللواتي-ساهمن-بالنصر-في-الحرب-الوطنية-العظمى.html>

[30] *سيدات الموت... قناصات الحرب الوطنية العظمى* 9.05.2024, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20240509/1088642588-سيدات-الموت-قناصات-الحرب-الوطنية-العظمى.html>

[31] *دور النساء السوفياتيات في دحر النازية* 3.05.2017, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20170503/1023818598-دور-النساء-السوفياتيات-دحر-النازية.html>

[32] *بانوان مرگ: تک تیراندازان زن جنگ جهانی دوم* 5.05.2024, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20240505/20481107-بانوان-مرگ-تک-تیراندازان-زن-جنگ-جهانی-دوم.html>

Rozdział 2.

Narracje dostosowane do odbiorcy regionalnego

Sputnik Türkiye

- Na Uniwersytecie Ankara Hacı Bayram Veli odbyło się sympozjum i wystawa pt. „Stosunki turecko-rosyjskie podczas II wojny światowej”. W otwarciu wydarzenia uczestniczył także ambasador Rosji w Ankarze, Aleksiej Jerchow. Podczas przemówienia inauguracyjnego rektor Naci Bostancı podkreślił, że aby zrozumieć realia tamtego okresu, należy również zrozumieć działania Stalina. Jak zaznaczył, II wojna światowa była wydarzeniem o ogromnej skali, a naziści dopuścili się niewyobrażalnego okrucieństwa, zabijając miliony ludzi. Romowie, Żydzi i wielu Rosjan trafiało do obozów takich jak Auschwitz czy Birkenau, gdzie byli poddawani eksperymentom medycznym. W tym kontekście, jak stwierdził Bostancı, światowa mobilizacja przeciwko nazizmowi miała kluczowe znaczenie. Stalin, stojąc na czele Rosji, podjął również wysiłek ideologiczny – dążąc do stworzenia „radzieckiego ducha” poprzez historyczną pamięć i apel do solidarności oraz zbiorowej tożsamości. Według Bostancıego, działania te przyniosły skutek, co ostatecznie widać w klęsce nazistów[33].

Komentarz: Turcja podczas II wojny światowej zachowała neutralność, lecz podczas całego konfliktu nieustannie obawiała się imperialistycznej polityki Związku Radzieckiego. Przez cały ten czas obawiano się, że Moskwa wysunie postulat rewizji traktatu z Montreux (1939), co też nastąpiło pod koniec wojny. Ta obawa była tak duża, że politycy tureccy byli skłonni mediować między państwami anglosaskimi a państwami Osi, byle tylko ta koalicja sformułowała się w opozycji do Związku Radzieckiego. Polityka Turcji, po przystąpieniu ZSRR do koalicji alianckiej, była ostrożna i starała się nie drażnić Sowietów, lecz równocześnie postrzegała ich jako największe zagrożenie bezpieczeństwa.

- Gdyby Sowietci nie powstrzymali Hitlera, przyszedłby kolej na Turcję. Gdyby natarcie Hitlera nie zostało zatrzymane, Turcja stałaby się wrogiem Hitlera. Hitler próbowałby dotrzeć na Bliski Wschód przez Turcję, dotrzeć do Libanu, Iranu i Egiptu i tam pokonać Anglię. Sowietci uratowali Turcję[34]. Powołanie się na profesora Gabriela Gorodetsky'ego, który opracował m.in. Dzienniki Ambasadora ZSRR w Londynie Majskiego.

Komentarz: Hitler wśród potencjalnych planów podboju brał również pod uwagę przemarsz wojsk przez Turcję do Palestyny. Gdyby Wehrmacht wkroczył na tureckie terytorium, państwo to musiałoby przystąpić do wojny – po stronie państw Osi lub Aliantów – i walczyć z III Rzeszą. Jednak w okresie 1939-1941 to imperialnej polityki Związku Radzieckiego najbardziej obawiał się rząd w Ankarze. Sputnik więc podaje fakty wybiórczo, wskazując na zagrożenie ze strony III Rzeszy, ale całkowicie pomijając roszczenia Moskwy w stosunku do cieśnin czarnomorskich.

[33] Rus Büyükelçi Yerhov: 2. Dünya Savaşı'nın doğru anlaşılması için bilimsel bakış açısına ihtiyaç var, 17.02.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250217/rus-buyukelci-yerhov-2-dunya-savasinin-dogru-anlasilmasi-icin-bilimsel-bakis-acisina-ihtiyac-var-1093732058.html>

[34] Mayski Günlükleri'nin yazarı Prof. Dr. Gorodetsky: Sovyetler, Hitler'i durdurmasa, Türkiye sonraki hedef olacaktı, 14.10.2019, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20191014/mayski-gunluklerinin-yazari-prof-dr-gorodetsky-sovyetler-hitleri-durdurmasa-turkiye-sonraki-hedef-1040392126.html>

Sputnik Arabic

- Armia Czerwona zapłaciła wysoką cenę za zwycięstwo, ale udaremniła plan wojny błyskawicznej przeciwko Rosji, a świat zobaczył, że pokonanie armii niemieckiej jest możliwe. Podczas gdy przed bitwą pod Moskwą zarówno Turcja, jak i Japonia rozważały atak na Związek Radziecki, po bitwie przyjęły postawę wyczekującą. Historycy uważają, że II wojna światowa weszła w ostry punkt zwrotny po udaremnieniu planu wojny błyskawicznej przeciwko Rosji[35].

Komentarz: Rząd turecki w okresie II wojny światowej widział główne zagrożenie w ZSRR, był więc bardziej skłonny mediować między potencjalnym sojuszem Anglosasów i państw Osi, jeśli tylko byłby on wymierzony w Sowietów i zabezpieczał tureckie bezpieczeństwo na Kaukazie i Morzu Czarnym. Turcja była jednak za słaba, żeby sama uderzyć na Moskwę i nie ma również żadnych dowodów, że istniał taki plan. Mobilizacja miała charakter jedynie defensywny. Jednocześnie sama Rosja podkreśla, że wywiad ZSRR w Japonii był tak skuteczny, iż poinformował Stalina o braku planów japońskiego ataku na Związek Radziecki, co umożliwiło przerzut wojsk pod Moskwę. Widać tu manipulację faktami – co ciekawe, narracja oskarżająca Turcję o zamiar ataku na ZSRR pojawiła się po arabsku, podczas gdy w przekazie tureckim mówi się jedynie, że przystąpienie Moskwy do wojny uratowało Ankarę przed Hitlerem.

- Historia zaczęła się po tym, jak Rosja zwolniła polskich żołnierzy po niemieckiej inwazji na Polskę w 1941 roku. Utworzono wtedy Armię Andersa, którą następnie wysłano do Iranu, skąd żołnierze przeszli przez Bliski Wschód aż do Europy. Po drodze dołączały do nich kolejne oddziały do walki z nazizmem – wśród nich znalazł się żołnierz, który nie przypominał żadnego innego: brunatny niedźwiedź syryjski. Polacy znaleźli niedźwiedzia syryjskiego (*Ursus arctos syriacus*) w północnym Iranie i nadali mu starosłowiańskie imię Wojtek, co oznacza „wesoły wojownik” lub „ten, który kocha walkę”. Po raz pierwszy zasłynął w Palestynie, gdy zaatakował dwóch szpiegów próbujących ukraść broń z polskiego obozu. Wojtek wyróżniał się inteligencją i sprytem – żołnierze traktowali go jak pełnoprawnego towarzysza broni. Witał ich nawet jak prawdziwego żołnierza[36].

Komentarz: To przykład narracji miękkiej dezinformacji – pozornie neutralny, sympatyczny tekst historyczny o „niedźwiedziu Wojtku” (faktycznym żołnierzu 2. Korpusu Polskiego), który jednak przekształca kontekst historyczny w sposób subtelny, ale politycznie istotny. Zastosowano fałszywy punkt wyjścia: „Rosja zwolniła polskich żołnierzy po niemieckiej inwazji”. Pominęto fakt, że to ZSRR wcześniej deportował i więził tych żołnierzy, którzy trafili do łagrów po agresji 17 września 1939 roku. Nie wspomniano również, że „wypuszczenie żołnierzy” było pokłosiem układu Sikorski-Majski i miało miejsce, gdyż ZSRR potrzebowało tych żołnierzy do walki z III Rzeszą. Zestawienie trudnej historii z ciepłą historią o niedźwiadku ma rozładować emocje i zneutralizować historyczne napięcia. Co ciekawe, to właśnie w języku arabskim pojawiało się najwięcej ciepłych i ciekawych historii o bohaterstwie – zarówno takich jak ta o misiu Wojtku, jak i opowieści o bohaterstwie sowieckich kobiet.

[35] معركة تحبط خطة المعتدي بالاستيلاء على موسكو وتثني الآخرين عن العدوان 17.06.2020, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20200617/1045729753.html>

[36] بالفيديو والصور... دب سوري يشرب الجعة مع الجنود حارب النازيين وهزمهم 20.09.2019, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20190920/1042932176.html>

- W arabskim tekście dotyczącym Auschwitz przytoczono wypowiedź Polaka, który w 1939 roku miał służyć w polskiej armii. Spędził 3 lata w obozie, po czym został zwolniony. Był tam więźniem funkcyjnym, w obozie miało mu być całkiem dobrze i, jak sam przyznał, bił innych więźniów, „żyło mu się tam dobrze, był przywódcą”. Zeznał, że w Auschwitz „przeprowadzono ludobójstwo niewinnych ludzi, Polaków, Rosjan, Ukraińców, Francuzów, Czechów, Belgów, Norwegów itd.”[37]. (Sputnik Arabic). To ciekawe, bo w tekście o wyzwoleniu Auschwitz w języku tureckim historia obozu została opisana całkowicie neutralnie: Armia Czerwona wyzwoliła obóz Auschwitz, gdzie nazistowskie Niemcy popełniły zbrodnie wojenne. Auschwitz zostało założone przez nazistowskie Niemcy w 1940 roku w mieście Oświęcim w Polsce. Obóz, który początkowo był przeznaczony dla polskich więźniów, z czasem przekształcił się w ośrodek ludobójstwa, w którym systematycznie zabijano Żydów, Romów, Sinti, radzieckich jeńców wojennych i homoseksualistów. W latach 1940-1945 do Auschwitz wysłano około 1,3 miliona ludzi, z czego 1,1 miliona zostało zamordowanych. Wśród zabitych 1 milion stanowili Żydzi. Obóz stał się symbolem zbrodni przeciwko ludzkości popełnionych przez nazistów. 17 stycznia 1945 roku, wraz z nadejściem Armii Czerwonej, 60 tysięcy słabych więźniów w obozie zostało przymusowo wyprowadzonych na Zachód; to wydarzenie przeszło do historii jako "Marsz Śmierci". Radzieccy lekarze robili wszystko, co w ich mocy, aby pomóc ocalałym więźniom. Niestety tysiące byłych więźniów straciło życie w ciągu dwóch tygodni wskutek wyczerpania i chorób[38].

Komentarz: Wersja arabska rozmywa winę Niemiec i pomija żydowskie ofiary, by podkreślić, że „Zachód też dokonywał zbrodni”. W wielu krajach arabskich Holokaust jest bagatelizowany lub reinterpretowany w kontekście palestyńskim („Izrael wykorzystuje Holokaust do legitymizacji agresji”). Rosja unika więc akcentowania żydowskiego cierpienia. Wersja arabska jest moralnie elastyczna – można użyć elementów „moralnej szarości”, nie ryzykując sprzeciwu opinii publicznej. W Turcji obowiązuje większa kontrola narracji historycznych.

[37] روسيا ترفع السرية عن وثائق جديدة تكشف فظائع النازية في أكبر معسكرات الموت "أوشفيتس"

27.01.2025, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20250127/1097197281-روسيا-ترفع-السرية-عن-وثائق-جديدة-تكشف-فظائع-النازية-في-أكبر-معسكرات-الموت-أوشفيتس.html>

[38] 80 yıl önce bugün 1 milyon kişinin öldüğü Nazi toplama kampı Auschwitz, Kızıl Ordu tarafından özgürleştirildi, 27.01.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250127/80-yil-once-bugun-1-milyon-kisinin-oldugu-nazi-toplama-kampi-auschwitz-kizil-ordu-tarafindan-1093101348.html>

Sputnik Iran

- Rosyjski orientalista Władimir Sazhin przypomina, że 25 sierpnia przypada rocznica wspólnej operacji wojskowo-politycznej Związku Radzieckiego i Wielkiej Brytanii w Iranie w 1941 roku. Był to okres ogromnych strat dla ZSRR, a mimo to Stalin zdecydował się wysłać wojska do Iranu. Decyzję uzasadniono artykułem 6. traktatu radziecko-irańskiego z 1921 roku, który dawał Moskwie prawo do interwencji w przypadku zagrożenia jej bezpieczeństwa. Celem operacji było zabezpieczenie południowych granic ZSRR przed niemiecką dywersją i zapobieżenie wykorzystaniu Iranu przez Niemcy do działań wymierzonych przeciwko Związkowi Radzieckiemu. Reza Szah odmówił wydalenia niemieckich przedstawicieli z Iranu mimo żądań Moskwy i Londynu. W rezultacie 15 września 1941 roku wojska radzieckie i brytyjskie wkroczyły do Teheranu, co doprowadziło do abdykacji szacha dzień później. Władzę objął jego syn, Mohammad Reza Pahlawi, deklarując współpracę z aliantami. Wkrótce dyplomaci państw Osi zostali wydalen z Iranu, a 29 stycznia 1942 roku podpisano trójstronny pakt między ZSRR, Wielką Brytanią i Iranem. Na jego mocy alianci uzyskali prawo do utrzymywania wojsk na terytorium Iranu oraz do wykorzystywania jego szlaków komunikacyjnych do transportu zaopatrzenia dla ZSRR w ramach programu Lend-Lease. W tym samym czasie relacje ZSRR z Zachodem były napięte. Po podpisaniu memorandum handlowego z Niemcami w lutym 1940 roku, Związek Radziecki dostarczał im surowce, co Londyn i Paryż uznały za przejaw współpracy z Berlinem. Wielka Brytania i Francja rozważały nawet atak na radzieckie pola naftowe w Azerbejdżanie. Niemcy z kolei rozpowszechniały pogłoski o rzekomych planach radzieckiej inwazji na Iran, podsycając w tym kraju nastroje antyradzieckie. Decyzja Stalina o wkroczeniu do Iranu w 1941 roku wynikała z konieczności likwidacji niemieckich wpływów na południowych granicach ZSRR, zabezpieczenia korytarza transportowego dla dostaw alianckich oraz zapobieżenia przejęciu Iranu przez Brytyjczyków, co mogłoby zagrozić interesom Moskwy. Rosyjscy historycy podkreślają, że interwencja radziecko-brytyjska opierała się na postanowieniach traktatu z 1921 roku i uratowała Iran przed przekształceniem w państwo satelickie III Rzeszy. Obecność aliantów umożliwiła odbudowę infrastruktury – rozbudowano drogi, kolej, porty nad Zatoką Perską oraz lotniska, powstały zakłady naprawcze i montażowe, a setki tysięcy Irańczyków znalazły zatrudnienie przy realizacji tych projektów. Interwencja z 1941 roku przyczyniła się do utrzymania suwerenności Iranu, a jego udział w koalicji antyhitlerowskiej zapewnił mu miejsce w powojennym systemie międzynarodowym. W 1945 roku Iran został jednym z państw założycieli ONZ[39].

Komentarz: Ten tekst jest modelowym przykładem rosyjskiej narracji, która wybiela interwencję ZSRR w Iranie w 1941 roku – klasyczna forma historycznej dezinformacji legitymizującej imperialne działania Moskwy jako „ochronne” i „zgodne z prawem”. W tekście widoczny jest legitymizm pozorny - odwołanie do art. 6. traktatu z 1921 roku jako podstawy prawnej. Faktycznie, artykuł odnosił się do sytuacji, w której Iran miałby stanowić bazę agresji wobec ZSRR, podczas gdy w 1941 roku takiej sytuacji nie było. Usprawiedliwienie inwazji, z pominięciem faktów i kosztów: Przedstawienie interwencji jako aktu samoobrony, choć ZSRR sam wcześniej współpracował z Niemcami (pakt Ribbentrop–Mołotow, dostawy surowców w 1939–1941). Brak informacji o głodzie, inflacji, korupcji, wykorzystaniu irańskich zasobów przez aliantów.

[39] Countenance سالگرد یک عملیات نظامی در ایران

27.08.2021, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20210827/Countenance-8215661.html> سالگرد یک عملیات نظامی در ایران

- 28 listopada 1943 roku rozpoczęła się w Teheranie konferencja przywódców aliantów, podczas której podjęto decyzje decydujące o losach II wojny światowej. Nie można jednak pominąć wpływu tego wydarzenia na historię i politykę Iranu, dla którego ta konferencja również przyniosła korzyści. Alianci, wydając deklarację, zagwarantowali niezależność i integralność terytorialną Iranu, potwierdzając wcześniejsze zobowiązania Wielkiej Brytanii i Związku Radzieckiego do opuszczenia Iranu w ciągu sześciu miesięcy po zakończeniu wojny.

Warto jednak zauważyć, że krótko przed konferencją w Teheranie, pod naciskiem państw zachodnich, Iran - 9 września 1943 roku - oficjalnie wypowiedział wojnę Niemcom i dołączył do aliantów. Pomimo zobowiązań aliantów do wycofania się z Iranu, wojska obce pozostały w kraju jeszcze długo po wojnie, a dopiero skarga Iranu do organizacji międzynarodowych zmusiła je do opuszczenia terytorium. Dr Ali Masgar, badacz historii, powiedział agencji Sputnik: Z pesymistycznej perspektywy nieuwzględnienie rządu Iranu i brak jego obecności na konferencji stanowiły oczywistą zniewagę wobec państwa gospodarza. Niezależnie jednak od interpretacji ideologicznej – warto podkreślić, że żadne z zobowiązań podjętych podczas konferencji nie zostało wykonane. Zobowiązano się do opuszczenia Iranu po zakończeniu wojny i poszanowania jego niepodległości – jednak nie tylko tego nie zrealizowano, lecz ZSRR po wojnie wspierał powstanie separatystycznych rządów w zachodnim Iranie”[40].

Komentarz: Symetryczne przedstawienie winy: tekst sugeruje, że zarówno Wielka Brytania, jak i ZSRR nie wywiązały się z obietnic – w rzeczywistości to ZSRR odmówił wycofania się i inspirował secesję w Azerbejdżanie i Mahabadzie, podczas gdy Brytyjczycy opuścili swoje strefy. Wybiórcza empatia wobec Iranu: Artykuł eksponuje „zniewagę wobec Iranu” przez Zachód, pomijając fakt, że głównym agresorem po wojnie był ZSRR. Pozorna równowaga: „wszyscy zawinili”, ale końcowy akcent pada na „nacisk Zachodu” i „zniewagę wobec Iranu”.

کنفرانس ۱۹۴۳ تهران و تاریخ اکنون؛ نقطه آغاز نظم نوین جهانی [40]

1.12.2023, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20231201/18846208-کنفرانس-تهران-و-تاریخ-اکنون-نقطه-آغاز-نظم-نوین-جهانی.html>

Wnioski i rekomendacje

Wnioski

- W trzech analizowanych wersjach językowych – tureckiej, arabskiej i perskiej – widoczna jest ta sama oś narracyjna. Związek Radziecki przedstawiany jest jako jedyny prawdziwy zwycięzca II wojny światowej, a Armia Czerwona jako wyzwolicielka Europy i dobroczyńca narodów. Narracja ta ma charakter sakralizujący, z elementami heroizacji i moralnej absolutyzacji „sowieckiego zwycięstwa”. Równocześnie pomniejszane lub przemilczane są role pozostałych aliantów, zwłaszcza USA, Wielkiej Brytanii i Polski.

- W przekazach rosyjskich powtarza się charakterystyczne odwrócenie ról – z agresora w ofiarę. ZSRR przedstawiany jest jako państwo zmuszone do podpisania paktu Ribbentrop–Mołotow, rzekomo w obliczu zdrady Zachodu i „spisku monachijskiego”. W ten sposób Moskwa zdejmuje z siebie współodpowiedzialność za wybuch wojny i przenosi ciężar winy na inne państwa europejskie, w tym Polskę. Tego typu reinterpretacje służą rehabilitacji imperialnych decyzji Stalina.

- W każdej wersji językowej Sputnika zastosowano selektywność i różnicowanie przekazu w zależności od odbiorcy. W tureckiej dominują teksty o charakterze encyklopedycznym i historyczno-symbolicznym, w których podkreśla się „uratowanie Turcji” przed Hitlerem dzięki Armii Czerwonej. W arabskiej wersji widoczna jest większa elastyczność moralna i antyzachodni ton – Holocaust zostaje zrelatywizowany, a winy nazistowskie rozmyte. W perskiej wersji akcent przesunięto na legitymizację interwencji ZSRR w Iranie w 1941 roku, przedstawiając ją jako działanie ochronne i zgodne z prawem międzynarodowym.

- Zastosowano spójny zestaw technik dezinformacyjnych: manipulację kontekstem, selekcję faktów, tworzenie fałszywych analogii, emocjonalizację przekazu i odwołania do autorytetów naukowych w sposób pozbawiony proporcji. Wersje alternatywne historii, jak „świat bez zwycięstwa ZSRR” generowane przez sztuczną inteligencję, wzmacniają emocjonalny odbiór i obniżają próg krytycyzmu.

- W narracji konsekwentnie zaciera się granica między pojęciem wyzwolenia a pojęciem okupacji. Kraje Europy Środkowej i Wschodniej przedstawiane są jako beneficjenci, a nie ofiary Armii Czerwonej. Pomoc materialna ZSRR po wojnie ma legitymizować jego obecność i dominację. Jednocześnie współczesne napięcia w relacjach Rosji z Zachodem interpretowane są jako dowód „niewdzięczności” narodów, które rzekomo zawdzięczają Związkowi Radzieckiemu swoje istnienie.

- Obok klasycznej propagandy wykorzystuje się tzw. „miękką dezinformację” – pozornie neutralne i sympatyczne opowieści (jak historia niedźwiedzia Wojtka czy pielęgniarek Armii Czerwonej), które wprowadzają pozytywny afekt wobec ZSRR i przesuwają percepcję z faktów na emocje. To strategia szczególnie skuteczna w społeczeństwach nieufnych wobec otwarcie politycznej propagandy.

- Dezinformacja historyczna jest tu integralną częścią współczesnej wojny narracyjnej. Rosja nie opowiada o historii w oderwaniu od teraźniejszości – każda z przedstawionych historii ma służyć legitymizacji obecnych działań. II wojna światowa stanowi punkt odniesienia dla aktualnej inwazji na Ukrainę, którą Rosja przedstawia jako kontynuację „walki z nazizmem”.

- Wersje regionalne Sputnika są zarazem laboratorium testowania narracji. Wersje tureckie, arabskie i perskie pozwalają obserwować, które przekazy lepiej rezonują kulturowo i emocjonalnie. Niebezpieczne jest zjawisko ich reimportu – powrotu tych narracji do Europy jako „głosu globalnego Południa”, co może wzmacniać rosyjską argumentację w zachodnich mediach.

Rekomendacje

- W walce z tego typu dezinformacją kluczowe jest wczesne rozpoznanie i przeciwdziałanie, zanim przekaz rosyjski utrwali się w przestrzeni informacyjnej. Należy tworzyć krótkie, przystępne formy promowania historii, które również wyjaśniają mity i błędy jeszcze zanim pojawią się one w obiegu medialnym. Szczególnie istotne są treści przygotowane w językach lokalnych – tureckim, arabskim i perskim – i publikowane w przestrzeni, w której pojawia się dezinformacja.

- Skuteczna kontrnarracja powinna mieć charakter edukacyjny, a nie konfrontacyjny. Wobec narracji miękkiej należy stosować równie miękkie środki: opowieści o prawdziwych świadkach historii, udokumentowane fakty, wspomnienia, fotografie i archiwalia. Celem nie jest piętnowanie odbiorców, lecz stopniowe przywracanie proporcji i faktów.

- Warto opracować zestaw stałych „kart narracyjnych”, które streszczają kluczowe fakty dotyczące kontrowersyjnych tematów: paktu Ribbentrop–Mołotow, agresji 17 września 1939 roku, zbrodni katyńskiej, Lend-Lease Act, interwencji w Iranie, a także rzeczywistego wkładu aliantów zachodnich w zwycięstwo nad III Rzeszą. Każda z kart powinna zawierać krótkie, rzetelne wyjaśnienie, odniesienie do źródła i materiał wizualny.

- W obszarze tureckim należy koncentrować się na budowaniu wspólnego języka historycznego, który nie antagonizuje, lecz pokazuje, że „wyzwolenie” miało także wymiar podporządkowania i kontroli. W przestrzeni arabskiej szczególnie ważne jest przypominanie o centralnej roli nazistowskich zbrodni oraz o tym, że Holocaust był zbrodnią globalną, a nie tylko europejską. W kontekście irańskim konieczne jest przywracanie faktów dotyczących interwencji z 1941 roku i ukazywanie jej realnych skutków gospodarczych i społecznych.

- W dyskursie medialnym należy zwracać uwagę na język. Pojęcia takie jak „wyzwolenie Warszawy”, „pomoc radziecka”, czy „zabezpieczenie terytorium” powinny być uzupełniane o precyzyjne konteksty – okupację, represje, przymusowe deportacje i sowietyzację. To pozwala uniknąć wpadania w ramy semantyczne narzucone przez rosyjską propagandę.

- Potrzebne są nowe formaty prezentacji faktów historycznych – krótkie materiały wideo, infografiki, podcasty i serie popularnonaukowe, które w atrakcyjny sposób pokazują prawdę o II wojnie światowej. Współczesna dezinformacja działa obrazem i emocją, dlatego odpowiedzią nie może być wyłącznie tekst naukowy, ale również narracja wizualna i opowieść.

- Warto rozwijać współpracę z lokalnymi partnerami – uczelniami, redakcjami, organizacjami pozarządowymi i historykami regionalnymi. To oni mają największą wiarygodność w przestrzeni tureckiej, arabskiej czy irańskiej i mogą skutecznie wprowadzać korekty do fałszywych narracji bez ryzyka oskarżeń o zewnętrzną ingerencję.

- Niezbędne jest tworzenie repozytoriów otwartych danych historycznych – cyfrowych archiwów dokumentów, zdjęć i map, które pozwolą odbiorcom samodzielnie weryfikować informacje. W przypadku sporów historycznych dostęp do źródeł stanowi najlepsze narzędzie przeciwdziałania manipulacji.

- Szczególną uwagę należy poświęcić narracjom, które łączą historię z teraźniejszością. Wskazane jest systematyczne rozbrajanie analogii między II wojną światową a współczesną wojną w Ukrainie, pokazując różnice w kontekście prawnym, moralnym i historycznym. Porównania „denazyfikacyjne” należy demaskować poprzez wskazanie ich propagandowej funkcji.

- Skuteczna polityka przeciwdziałania dezinformacji historycznej wymaga trwałej współpracy między instytucjami państwowymi, mediami i ośrodkami naukowymi. Historia, gdy jest używana jako narzędzie wpływu, staje się bronią – dlatego obrona przed nią powinna mieć charakter systemowy, długofalowy i ponadsektorowy.

Bibliografia

Chwaryło K., *Urwać łeb Hydrze. Jak walczyć z rosyjską dezinformacją*, Punkt Widzenia OSW, nr 91/2025, s. 25.

Domańska M., *Mocarstwowy mit wojny we współczesnej polityce zagranicznej Kremla*, „Komentarze OSW” 31.12.2019, https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2019-12-31/mocarstwowy-mit-wojny-we-wspolczesnej-polityce-zagranicznej?utm_source=chatgpt.com

Sputnik Arabic

Sputnik Arabic بقلم بوتين... "75 عاما من النصر العظيم" مسؤولية مشتركة تجاه التاريخ والمستقبل
19.06.2020: <https://sarabic.ae/20200619/-مشتركة-تجاه-التاريخ-والمسقبل-1045768700.html>

قلم بوتين... "75 عاما من النصر العظيم" مسؤولية مشتركة تجاه التاريخ والمستقبل
19.06.2020 Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20200619/-مشتركة-تجاه-التاريخ-والمسقبل-1045768700.html>

الغزو السوفييتي... البنتاغون يحرف تاريخ الحرب
7.05.2020, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20200507/-الغزو-السوفييتي-البنتاغون-يحرف-تاريخ-الحرب-1045371658.html>

عاما على تحرير وارسو من الاحتلال النازي
17.01.2025, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20250117/80-عاما-على-تحرير-وارسو-من-الاحتلال-النازي-1096882780.html>

قلم بوتين... "75 عاما من النصر العظيم" مسؤولية مشتركة تجاه التاريخ والمستقبل
19.06.2020, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20200619/-مشتركة-تجاه-التاريخ-والمسقبل-1045768700.html>

لممرضات ومساعدات التمريض اللواتي ساهمن بالنصر في الحرب الوطنية العظمى
19.06.2020, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20230509/-لممرضات-ومساعدات-التمريض-اللواتي-ساهمن-بالنصر-في-الحرب-الوطنية-العظمى-1076687589.html>

سيدات الموت... قناصات الحرب الوطنية العظمى
9.05.2024, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20240509/-سيدات-الموت-قناصات-الحرب-الوطنية-العظمى-1088642588.html>

دور النساء السوفييتيات في دحر النازية
3.05.2017, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20170503/-دور-النساء-السوفييتيات-في-دحر-النازية-1023818598.html>

معركة تحبط خطة المعتدي بالاستيلاء على موسكو وتثني الآخرين عن العدوان
17.06.2020, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20200617/-معركة-تحبط-خطة-المعتدي-بالاستيلاء-على-موسكو-وتثني-الآخرين-عن-العدوان-1045729753.html>

بالفيديو والصور... دب سوري يشرب الجعة مع الجنود حارب النازيين وهزمهم
20.09.2019, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20190920/-بالفيديو-والصور-دب-سوري-يشرب-الجعة-مع-الجنود-حارب-النازيين-وهزمهم-1042932176.html>

"روسيا ترفع السرية عن وثائق جديدة تكشف فظائع النازية في أكبر معسكرات الموت "أوشفيتس"
27.01.2025, Sputnik Arabic, <https://sarabic.ae/20250127/-روسيا-ترفع-السرية-عن-وثائق-جديدة-تكشف-فظائع-النازية-في-أكبر-معسكرات-الموت-أوشفيتس-1097197281.html>

Sputnik Iran

؛ سالگرد یک عملیات نظامی در ایران Countenance

27.08.2021, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20210827/Countenance--در-یک-عملیات-نظامی-در-ایران-8215661.html>

کنفرانس تهران-و-تاریخ-کنون-نقطه-آغاز-نظم-نوین-۱۹۴۳ تهران و تاریخ اکنون؛ نقطه آغاز نظم نوین جهانی

1.12.2023, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20231201/کنون-نقطه-آغاز-نظم-نوین-تهران-و-تاریخ-کنون-نقطه-آغاز-نظم-نوین-۱۸۸۴۶۲۰۸.html>

بانوان مرگ: تک تیراندازان زن جنگ جهانی دوم

5.05.2024, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20240505/بانوان-مرگ-تک-تیراندازان-زن-جنگ-جهانی-20481107.html>

سال از آزادی اودسا می گذرد + داده نمایی

12.04.2021, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20240412/80-سال-از-آزادی-اودسا-می-گذرد--داده-نمایی-20328655.html>

8.05.2025, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20250508/22224187-جنگهای-جهانی-عبرتی-برای-استعمارگران.html>

چرا آمریکا هنوز داور هسته‌ای جهان است؟

6.08.2025, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20250806/24413574-چرا-آمریکا-هنوز-داور-هسته‌ای-جهان-است.html>

سالگرد بزرگترین جنایت تاریخ بر علیه بشریت

6.08.2023, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20230806/سالگرد-بزرگترین-جنایت-تاریخ-بر-علیه-بشریت-17180703.html>

متن کامل مقاله ولادیمیر پوتین برای نشریه نشنال اینترست

19.06.2020, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20200619/متن-کامل-مقاله-ولادیمیر-پوتین-برای-نشریه-نشنال-اینترست-6593008.html>

اسناد پیمان مولوتوف-ریبرنتروپ از سریت خارج شد + عکس

9.09.2019, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20190909/اسناد-پیمان-مولوتوف-ریبرنتروپ-از-سریت-خارج-شد-5195584.html>

متن کامل مقاله ولادیمیر پوتین برای نشریه نشنال اینترست

16.06.2020, Sputnik Iran, <https://spnfa.ir/20200619/6593008/متن-کامل-مقاله-ولادیمیر-پوتین-برای-نشریه-نشنال-اینترست.html>

Sputnik Türkiye

'Rusya, Batı'nın 9 Mayıs Zafer Günü'nü unutturma çabalarına izin vermedi. Güçlü bir mesaj verildi' Sputnik Türkiye 9.05.2025, <https://anlatılaninotesi.com.tr/20250509/1096105087.html>

6 Kasım 1943'te Kızıl Ordu, Kiev'i Nazi işgalinden kurtardı, 6.11.2024, Sputnik Türkiye, <https://anlatılaninotesi.com.tr/20241106/6-kasim-1943te-kizil-ordu-kievi-nazi-iskalinden-kurtardi-1090112811.html>

80 yıl önce bugün 1 milyon kişinin öldüğü Nazi toplama kampı Auschwitz, Kızıl Ordu tarafından özgürleştirildi, 27.01.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatılaninotesi.com.tr/20250127/80-yil-once-bugun-1-milyon-kisinin-oldugu-nazi-toplama-kampi-auschwitz-kizil-ordu-tarafından-1093101348.html>

80 yıl önce bugün Kızıl Ordu, Donbass'ın başkentini Nazi Almanyası'ndan kurtardı, 8.09.2023, Sputnik Türkiye, <https://anlatılaninotesi.com.tr/20230908/80-yil-once-bugun-kizil-ordu-donbassin-baskentini-nazi-almanyasından-kurtardi-1075307005.html>

80 yıl önce bugün Varşova, Nazi işgalinden kurtuldu, 17.01.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatılaninotesi.com.tr/20250117/80-yil-once-bugun-varsova-nazi-iskalinden-kurtuldu-1092798679.html>

Almanya Cumhurbaşkanı, İkinci Dünya Savaşı'nın 80. yıldönümünü ilk bombanın atıldığı yerde andı: Kurbanlardan af diliyorum, 1.09.2019, Sputnik Türkiye, <https://anlatılaninotesi.com.tr/20190901/almanya-cumhurbaskani-ikinci-dunya-savasinin-80-yildonumunu-ilk-bombanın-atıldığı-yerde-andi-1040059528.html>

BDT liderleri, Büyük Vatanseverlik Savaşı Zaferi'nin 80. yıldönümüyle ilgili halka yönelik 'hitabı' kabul etti, Sputnik Türkiye 8.10.2024 <https://anlatilaninotesi.com.tr/20241008/bdt-liderleri-buyuk-vatanseverlik-savasi-zaferinin-80-yildonumuyle-ilgili-halka-yonelik-hitabi-1088986090.html>

Dünyanın ilk atom bombası saldırısının üzerinden geçen 79 yıl, 15.08.2024, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20240805/dunyanin-ilk-atom-bombasi-saldirisinin-uzerinden-gecen-79-yil-1086520906.html>

Hiroşima felaketinin 78. yılı: BM Genel Sekreteri atom bombasını atan ABD'nin adını anmadı, 6.08.2023, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20230806/hirosima-felaketinin-78-yili-bm-genel-sekreteri-atom-bombasini-atan-abdnin-adini-anmadi-1074428175.html>

Lavrov: Sovyetler Birliği'nin 2. Dünya Savaşı'na katkıları Rusya'yı karalamak için yok edilmeye çalışılıyor, 22.08.2019, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20190822/lavrov-sovyetler-birliginin-2-dunya-savasina-katlari-rusyayi-karalamak-icin-yok-edilmeye-1039979040.html>

Mayski Günlükleri'nin yazarı Prof. Dr. Gorodetsky: Sovyetler, Hitler'i durdurmasa, Türkiye sonraki hedef olacaktı, 14.10.2019, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20191014/mayski-gunluklerinin-yazarı-prof-dr-gorodetsky-sovyetler-hitleri-durdurmasa-türkiye-sonraki-hedef-1040392126.html>

Mehmet Perinçek: SSCB'nin kazanması dünyanın kaderini değiştirdi, Sputnik Türkiye 8.05.2025 <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250508/1096061900.html>

Nazi liderleri yabancı düşmanı fikirlerini ABD'nin ırkçı politikalarına dayandırarak nasıl savundu?, 2.05.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250502/nazi-liderleri-yabancı-dusmani-fikirlerini-abdnin-irkci-politikalarina-dayandirarak-nasil-savundu-1095810270.html>

Putin'in Pekin ziyareti, İkinci Dünya Savaşı'nın sonuçlarını savunma konusundaki kararlılığını yansıtıyor', 28.08.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250828/putinin-pekin-ziyareti-ikinci-dunya-savasinin-sonuclarini-savunma-konusundaki-kararlilikini-1098887060.html>

Rus Büyükelçi Yerhov: 2. Dünya Savaşı'nın doğru anlaşılması için bilimsel bakış açısına ihtiyaç var, 17.02.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250217/rus-buyukelci-yerhov-2-dunya-savasinin-dogru-anlasilmasi-icin-bilimsel-bakis-acisina-ihtiyac-var-1093732058.html>

Rus tarihçi, Sovyetler Birliği'nin Japonya'nın yolladığı mesajları nasıl ele geçirdiğini anlattı, 3.09.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250903/rus-tarihci-sovyetler-birliginin-japonyanin-yolladigi-mesajlari-nasil-ele-gecirdigini-anlatti-1099114987.html>

Rusya Savunma Bakanlığı, SSCB'nin Avrupa'ya yaptığı yardımlara ilişkin proje başlattı, 24.07.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250724/rusya-savunma-bakanligi-sscbnin-avrupaya-yaptigi-yardimlara-iliskin-proje-baslatti-1098119391.html>

Rusya'da, Nazilerin Katın'da katlettikleri Polonyalılarla ilgili ifadeleri ifşa edildi, 22.06.2023, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20230622/rusyada-nazilerin-katinda-katlettikleri-polonyalilarla-ilgili-ifadeleri-ifsa-edildi-1072758653.html>

Rusya'nın İstanbul Başkonsolosluğu: Tarih çarpıtılıyor, Sputnik Türkiye, 22.06.2021, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20210622/rusyanin-istanbul-baskonsoloslugu-tarih-carpitiliyor-1044791281.html>

Sovyetler Birliği Polonya'nın başkentini nasıl küllerinden yeniden doğurdu?, 29.01.2025, Sputnik Türkiye, <https://anlatilaninotesi.com.tr/20250129/sovyetler-birligi-polonyanin-baskentini-nasil-kullerinden-yeniden-dogurdu-1093175529.html>